

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput VI. Quo tempore, & loco à Deo Angeli producti sint?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

Dei cap. 1. scribens. *Tantum populum per gratiam suam collegit, ut inde suppleat & instauret partem, quæ lapsa est Angelorum.* Futurum autem in gloria æqualem numerum hominum Angelorumque tradunt alii Patres, præsertim Gregorius Hom. xxxiv. in Evangelia: nec repugnat ratio, cum prædestinatio post Adæ lapsum sit Dei beneplacitum eligens homines ad instaurandum numerum supernorum civium, unde Angeli apostatæ ceciderunt; quod etiam Anselmus docet in lib. Cur Deus homo cap. 18. & Isidorus de summo bono cap. 52. Quot vero Angeli lapsi sint, incertum quidem est, sed tamen minores fuisse stantibus videtur sequi ex versu 4. capitis xii. Apocalypseos: *Et cauda ejus trahabat tertiam partem stellarum.* Hæc enim verba licet de eximiiis viris proferantur, qui in extrema persecutione ad ambitum terrenæ gloriæ inhiabunt, alludunt tamen, ut cum Victorino docent Interpretes, ad superborum Angelorum ruinam: qui non arithmetice, sed proportionem quadam pars stellarum tertia appellantur. Ergo si Angeli comparentur cum hominibus, qui ab Adam ad finem usque mundi futuri sunt, erunt numero pauciores: Nam homines prædestinati aut æquant, aut excedunt numerum Angelorum Sanctorum, aut saltem neque tertia, neque magna pars omnium plane hominum dici possunt: & homines reprobi qui supergrediuntur multitudinem electorum, superare debent multitudinem dæmonum, quoniam hi pauciores sunt Angelis sanctis, sunt tamen tertia, sive magna pars Angelorum.

3. Argumen-
tum Vasque-
si cum solu-
tione.

Huic argumento respondet Vasquesius, etiamsi certum sit sedes Angelorum supplendas esse ex hominibus, incertum tamen esse, an tot homines in eas sint asciscendi, quot Angeli ceciderunt. At hæc responsio refellitur, quoniam nisi tot saltem homines salvifient, superna Hierusalem civium suorum numero defraudaretur: quare

nisi homines salvandi sint plures, æquibunt proculdubio Angelos perditionis. Reponit Cornelius à Lapide in cap. xii. Apocalypsis, tertiam partem dici pro magno numero. Ita est; sed magnus numerus, qui sit plusquam dimidia totius summæ pars, nequit per auxesin appellari pars tertia; alioqui non accretionis figura erit, sed diminutionis: unde fateor tertiam stellarum partem designare numerum indefinitæ multitudinis; sed nego hanc indefinitam multitudinem, quæ dicitur pars tertia, cæterarum stellarum, id est, beatorum Angelorum numerum superare. Estius denique ait Angelos in Scripturis numerari quadam *emphasi*, quæ nullibi tribuitur hominibus, ut quando apud lxx. censentur Danielis vii. 10. Angelorum *μυριάς μυριάδες, decies millies centena millium.* Verum fallitur, nam Genes. xxi. 17. soli filii Abraham æquiparantur arenæ, quæ est in littore maris, & homines prædestinati cap. vii. Apoc. 9. dicuntur *turba magna, quam dinumerare nemo potest.* Pauci autem homines appellantur aliquando, propterea quod non omnes simul vivunt, sed procreantur quotidie permulti, permultique in pulverem suum revertuntur. Hactenus probabiles conjecturæ.

4. Altera enim pars propositionis, videlicet, quod non possit de hac recertum proferri iudicium, probatur ex Dionysio, sive Auctore librorum de Divin. Nom. & Cæl. Hierarch. cap. 14. & Dionysio Carthusiano Comment. in hunc locum, Aenea quoque Gazæo in Theophrasto, & Thoma Aquinate citata quæst. 1. qui omnes defendunt exercitum supernarum mentium excedere omnium rerum corporarum multitudinem. Quamquam S. Thomas explicatur à Cajetano de numero *specierum*, non individuorum materialium; quem numerum forte singuli homines superabunt. At quidquid dixeris, neque certa ratione probari potest, neque apertissime refutari.

4. Probatur in-
certitudo.

CAPUT VI.

Quo tempore, & loco à Deo Angeli producti sint?

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. 3. & 4. Probatur, probabilius Angelos una cum rebus corporeis fuisse creatos.

5. Ostenditur, hanc sententiam minimè pertinere ad fidem.

6. 7. 8. Propugnatur, neque ad fidem spectare sententiam, quæ asserit Angelos fuisse in Empyreo creatos.

à num. 9. usque ad 15. Eliduntur contraria argumenta.

SPIRI-

1.
Tempus &
locus produ-
ctionis An-
gelorum.

SPIRITALEM, corporeamque crea-
turam à Deo conditam liquet ex de-
finitione Lateranensis Concilii alla-
ta secundo capite, & ex idea ac notione
creaturarum, quæ demonstrat nullam
rem, præter summam divinamque sub-
stantiam, existere à semetipsa. Tan-
tummodo de loco, ac tempore creatio-
nis Angelorum potest in ambiguo Theo-
logica disputatio versari. Græcorum
enim plures Angelos ante aspectabilem
mundum conditos pronuntiarunt; &
Augustinus aliquando ac Rupertus pro-
ductos in superiore parte aeris tradide-
runt: at communior videtur opinio in
cælo Empyreo, & una cum rebus visi-
bilibus fuisse productos. Hæc duo pro-
ximæ inquisitioni segetem ac materiam
suppeditabunt.

2.
Propositio
Angeli cum
rebus corpo-
reis creati.

Probatur ex
S. Scriptura.

PROPOSITIO I. Est probabilior sen-
tentia eorum, qui existimant Angelos
una cum rebus corporeis fuisse creatos.
Sacris literis, testimonio Patrum, &
ratione probatur. Genes. 7. legitur: *In
principio creavit Deus cælum, & ter-
ram*: quod ita communiter accipitur,
ut nihil antea Deum creavisse intelliga-
tur, ut docet Augustinus xi. de Civit.
Dei cap. 6. & Exodi xx. 11. *Sex diebus fe-
cit Dominus cælum, & terram, & mare,
& omnia, quæ in eis sunt*: id est quæ-
cunque cæli, aut terræ ambitu conti-
nentur. Angeli ergo, qui & creaturæ
sunt, & aliqua huiusce molis parte clau-
duntur, creati ante cælum & terram
nequaquam fuerunt.

3.
Probatur &
testimonio
Patrum.

Ex Patribus autem, cum non omnes
idem sentiant, hos proferam. Augusti-
nus, qui tamen aliquando perplexe lo-
quitur, Angelos lucem prima die à Deo
conditam appellat lib. v. de Gen. ad lit.
cap. 19. & in lib. imperfecto de Genes.
cap. v. n. 20. exponens verba Genesios,
Fiat lux, ait: *Alia est lux de Deo nata,
& alia lux quam fecit Deus: nata de
Deo lux est ipsa Dei Sapientia; facta
vero lux, est quelibet mutabilis sive cor-
porea, sive incorporea.* Et lib. xi. de
Civ. Dei cap. 33. *In principio creavit
Deus cælum & terram*: quibus nomini-
bus universalis est significata creatura,
vel spiritualis & corporalis, quod est
credibilis; vel magnæ duæ mundi par-
tes, quibus omnia, quæ creata sunt con-
tinentur. Epiphanius quoque hæres. 65.
*Illud (inquit) evidenter divinus sermo
declarat, neque post sydera productos An-
gelos, neque ante cælum terramque con-
stitutos.* Nonnullos alios laudabimus
paullo infra.

4.
Probatur ra-
tione.

Suffragatur & ratio. Vel enim An-
geli creati sunt multis ante mundum sæ-

culis, ut Græci plures affirmant, vel
exiguo intervallo: Si creati fuerunt
pluribus antea sæculis, aut initio pec-
caverunt, aut in accepta iustitia aliquan-
diu perseverarunt. Porro non illico
peccaverunt, quippe post peccatum ru-
dentibus inferni detractos esse, sive in
caliginosum aerem, sive subtus terram,
certa argumenta, & invicta testimonia
declariant. At neque aer tum erat, nec
terra, quo possent relegari. Persevera-
verunt igitur per diu, & ceciderunt po-
stea mundo jam condito. Verum si hoc
esset, in gratia confirmati fuissent simul
cum Angelis sanctis, qui stantes per li-
berum arbitrium majorem Divinorum
beneficiorum amplitudinem acceperunt.
Quod si factos dixeris paullo ante cor-
poream creaturam, ruet tunc præsidium
vetustæ auctoritatis, & quaecunque ar-
gumentum Græcorum. Nam hi infinita
propemodum spatia ponunt inter
creationem Angelorum, & mundi, ut
illi fierent Creatoris munificentia par-
ticipes, divinasque laudes longe ante
tempora sæcularia præcinerent. Ergo
nugatorie, tenuiterque putatur condi-
tionem Spirituum aut maximo, aut bre-
vi intervallo productionem rerum visi-
bilium antevertisse.

PROPOSITIO II. Ad fidem supe-
rior sententia nequaquam spectat.

Contrariam opinionem proscriptam
anno 1215. à Synodo Lateranensi cap. 1.
censent Vellozillus in Advert. ad ix. To-
mum Hieronymi Quæst. 33. & nonnul-
li post Ferrariensem Scholastici: quos
erudite refellit Gabriel Vasquez Di-
sp. ccxxiv. & Juenin dissert. 1. de An-
gelis q. 3. Et jure merito: nam primo
S. Thomas, qui post Lateranense Con-
cilium floruit quæst. lx1. art. 3. ait: *Non
est igitur probabile, ut Deus, cujus per-
fecta sunt opera, ut dicitur Deut. xxx11.
creaturam angelicam seorsum ante alias
creaturas creaverit; quamvis contra-
rium non sit reputandum erroneum, præ-
cipue propter sententiam Gregorii Na-
zianzeni, cujus tanta est in Doctrina Chri-
stiana auctoritas, ut nullus unquam ejus
dictis calumniam inferre præsumpserit,
sicut nec Athanasii documentis, ut Hiero-
nymus dicit.* Hoc vero Thomæ judi-
cium probant Genebrardus Parisiensis
Theologus, Estius, Petavius, alique
celebriores, quorum plerique accurate
Concilii verba librarunt. Deinde si
quæstio hæc esset Lateranensi decreto
definita, id esset, quoniam ab eo dam-
nantur errores Origenis, & eorum, qui
autumarunt spirituales substantias pri-
mum productas à Deo, ut spirituali dun-

Propositio 2.
sententia
prior non
pertinet ad
fidem.

Probatur

taxat fruerentur dignitate, ab his vero conditas res corporeas, illasque post culpam in aerea corpora, tanquam in carcerem fuisse detrusas. At Nanzianzeni, Cassiani, aliorumque sententia de Angelorum ante mundum adspectabilem productione nihil cum perversis Origenianis erroribus habet commune. Quamobrem, dummodo quis profiteatur solum Deum universæ creaturæ auctorem esse, nullamque ab Angelo, vel dæmone procreatam, neque dogma aliud in Origenistis, Manetisque gregalibus fulguritum ab Orco revocet; non est, cur ob assertam præexistentiam Angelorum Lateranensis Concilii damnationi subiciatur. Præterea duo tantum sunt in ea Concilii definitione, quæ hominem Theologum possent aliquantulum commovere: unum, quod affirmetur, utramque creaturam, spirituales, & mundanam fuisse conditam *initio temporis*: alterum quod pronuncietur utramque productam esse *simul*. Verum *in initio temporis* facere nequit certum de fide argumentum, cum positum sit ad demonstrandum Angelos non esse æternos, neque semper extitisse, sed productos ex non extantibus, atque durationis suæ habuisse principium. Neque cogimur *tempus* accipere sensu Arabum philosophorum, & pro sola mensura motus rerum corporearum, cum alii, etiam è sectis Philosophicis, tempus describant, quod sit subcisiua quædam duratio rerum, quæ habuerunt initium, nec perpetuo extiterunt. Particula vero *simul* significare potest, Deum utramque creaturam *pariter* condidisse, quomodo viri docti, qui nolunt amplecti Augustini de simultanea rerum creatione doctrinam, explicant illud Ecclesiastici cap. xviii. *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*. Quam utique interpretationem patitur definitio Lateranensis, & hæresis ibi damnata eorum, qui Deum singularum creaturarum negabant esse Conditorum. Græcorum ergo sententia post Lateranensem Synodum ab hæreseos nota tecta, sartaque perseverat. Postremo Synodorum Sanctarum Patres in definitionibus pertinentibus ad fidem, duas exploratissimas regulas tenere solent, Traditionem, divinamque Scripturam. At ex Traditione Angelos ante mundum minime fuisse, nemo potest evincere. Contrarium namque sentiunt Gregorius Nazianz. Orat. xxxviii. & xl. Damascenus lib. ii. cap. 3. Auctor de Divinis Nominibus cap. 5. Maximus, Nicetas, & alii plurimi, quorum testimonia pro-

fert lib. i. de Angelis cap. xv. Petavius. Neque soli Græci hæc tradiderunt; verum etiam ex Latinis Ambrosi lib. i. Hexam. Isidorus Hispalensis lib. i. de Summo Bono cap. 12. Hieronymus in cap. i. ad Titum, & Beda Tom. viii. q. ix. Itaque traditio non est hac in re penitus manifesta. Textus autem Scripturarum probabilem quidem, ut diximus, sententiam faciunt: at non prorsus irrefragabilem. Nam verba Genes. *In principio creavit Deus celum & terram*, non incongrue accipi possunt de principio durationis rerum corporalium, quarum narrationem Moyses instituit, ita ut sensus sit, nullam corporealem creaturam ante celum terramque extitisse. Idem esse potest sensus verborum Exodi: *Sex diebus, &c.* quæ exponi possunt de rebus sensibilibus, quæ sunt quidem omnes sex dierum spatio productæ, & sunt ob molem propriæ quantitatis in loco extenso, & corporeo. Addunt aliqui verba Apostoli ad Heb. i. 14. *Omnes sunt administratores Spiritus*. Verum neque hæc ad præsentem controversiam dirimendam sunt satis: quippe non est necesse, ut Angeli semper ministerium erga res corporeas exerceant, aut si exercent continuo, non sequitur eos non fuisse antequam exercerent: id enim spectat ad officium illis mandatum à Deo, non ad ipsorum productionem, sive substantiam. A primo ad ultimum liquet non esse dogma fidei, quod Angeli una cum rebus aspectabilibus creati sint, quamvis id à nobis probabilius esse judicetur.

PROPOSITIO III. Neque ad fidem 6. spectat, imo nullatenus certa est vulgari opinio, Angelos fuisse in Empero creatos. Propositio.

Sunt enim quæ pro vulgata hac opinione afferuntur minus firma. Reducuntur ea vel ad auctoritatem, vel ad rationem; sed neutra consistunt. Auctoritas enim petitur ex locis Scripturarum, quæ plane diversam patiuntur interpretationem. Habetur primus Isaia xiv. 12. *Quomodo cecidisti de calo lucifer, qui mane oriebaris?* quæ verba sunt literaliter accipienda de Rege Babylonix, qui movit castra adversus populum Judæorum, ut constat ex aliorum verborum complexu, & ex præcedenti versu 4. *Summe parabolam istam contra regem Babylonis*. Alludunt tamen, ut exponit super Ezechiel. Gregorius, ad casum diaboli; sed is dicitur cecidisse de calo Luc. x. 18. quemadmodum de calo cadit fulgur, id est de superna aeris regione. Alter locus est, quem modo

Angelos
in Empero
creatos non
est de fide.

modo laudavi, *Videbim satanam sicut fulgur de caelo cadentem*: quem locum, præter allatam explicationem, exponunt Euthymius & Theophilactus, non de primo lapsu Angelorum, sed de honore ac potestate dæmonis ante Salvatoris adventum, quando ille homines seducebat, & majori superstitione ab idololatriis colebatur. Alii vero, & forte melius, referunt ea verba ad proxime præcedentia, *Domine etiam demonia subiiciuntur nobis*: quæ discipulis referentibus, ille respondit non esse sibi nova, quæ narrabantur: nam cum illi dæmonia ejicerent, ipsemet Christus videbat *satanam sicut fulgur de caelo cadentem*. Ultimus locus est Apocalypseos xii. 7. *Factum est prælium magnum in caelo*. At non consequitur, prælium factum est in caelo; igitur in caelo Angeli fuerant producti: potuerunt enim eo conscendere, ut videtur colligi ex citato cap. Eisaie xiv. v. 13. *Qui dicebas in corde tuo, in calum conscendam*: quamquam & hæc de caelo Sanctæ Trinitatis commode exponi possunt cum D. Thoma, q. lxi. art. iv. ad 3. si referantur ad dæmonem: aut de Civitate Jerusalem, si literaliter accipiantur de rege Babel. Sunt præterea, qui verba Apocalypseos interpretantur non de primo Michaelis cum dracone certamine, sed de altero sub mundi finem futuro, sive de oppugnatione Ecclesiæ, & persecutione Sanctorum, quos hostis humani generis continuo circuit, ut devoret. His ergo Scripturarum momentis, quibus plures nituntur, Angelos in Empyreo conditos non evincitur.

7.
Ratio Thomistarum.

Solutio.

Neque id clare demonstrat ratio Thomistica, quod Angeli creati debebant in supremo caelo, quia præsidet *toti naturæ corporeæ*: non enim singuli Angeli iisdem corporibus præsent, sed alii cælestibus, alii sublunaribus, alii speciali ratione hominibus; neque omnes eadem virtute pollent, sed unus alteri præstat. Igitur ex Angelorum ministerio, aut virtute, nequit probari unum esse locum creationis ipsorum, eumque in supremo omnium corpore: quin si argumentum aliquid efficiat, consequetur omnes fere Angelos diversam in sui creatione nactus fuisse stationem; quod nemo unus concedet.

Arbitrantur itaque nonnulli, atque inter hos S. P. Augustinus lib. iii. de Gen. ad lit. cap. x. & Rupertus in Genes. cap. xi. Angelos creatos in superiore parte aeris; quod de Angelis, qui peccaverunt putat S. Thomas cit. loco ad 3. esse valde probabile: atque ad auctori-

tatem Augustini respondet, vel de suprema parte aeris eum loqui quatenus idem est, ac Empyreum, vel de Angelis illis tantum, qui ceciderunt. Sed neutrum certum solidumque videtur. Quippe nequit Augustinus per superiorem ætheris partem intelligere Empyreum ob propinquitatem; quoniam licet illa sit proxima inferiori caelo, distat tamen ab Olympo Beatorum quamplurimum; neque propter *diaphaneitatem*, ut inquirunt; nam minor non est pellucis coloris convenientia inter aerem, & aquam, quam sit inter aerem & caelum; nec tamen proprie dicitur Angelos in aqua ad instar piscium creatos. Econtra ipsum aerem ob locorum vicinias caelum appellamus, ut dum dicimus *imbres cæli, volucres cæli, rorem cæli*: ideoque & Angelos cæli appellare possumus Spiritus in aeris sublimitate productos. Neque valet ratio altera, quod Angeli, qui peccaverunt, in aere creati sint, quod fuerint ordinis inferioris, & alios majori virtute præditos in caelo Empyreo. Nam primo fuit fortasse diabolus aliorum Angelorum princeps, non ordinis infimi. Deinde si ordinis virtutisque diversitas diversum creationis locum expostulat; non unus, aut duo, sed novem saltem assignandi erunt separati loci, ubi creati sint Angeli: quod puto dixisse neminem; tamen si fuerunt qui dæmones, & angelos sanctos separatim productos affirmaverunt. Erit ergo Augustini sententia communi illa ac vulgari longe probabilior, aut saltim non poterit manifeste falsitatis revinci.

QUÆDAM ADVERSUS PRIOREM PROPOSITIONEM ARGUMENTA ELIDUNTUR.

Prima contra assertam Angelorum una cum aspectabili mundo creationem occurrit objectio Cassiani Collat. viii. cap. 7. ubi ait: *Nec enim existimare debemus Deum creationis & opificii sui principia ab huius mundi constitutione primitus inchoasse, quasi in illis anterioribus & innumeris sæculis ab omni providentia & dispositione divina fuerit otiosus, ac tanquam non habens, in quos bonitatis suæ exerceret beneficia, solitarius, atque ab omni munificentia alienus fuisse credatur, quod de illa immensa, ac sine principio, & incomprehensibili maiestate humile est, incongruumque sentire*. Quod comprobari ait ex versu 7. cap. xxxviii. Job, *Quando facta sunt simul sidera, laudaverunt me voce magna omnes Angeli mei*. Si enim Angeli laudabant Creatorem in molitione corporalis

5.
Objectio f. contra hoc, quod Angeli cum mundo sint creati.

ralis mundi, necesse est, ut ante mundi primordia producerentur. Videtur his subscribere, inquit Vasquez, Magnus Gregorius, qui Libro Moraliū xxvi. 1. cap. vii. inquit: *Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium Spirituum creditur, non immerito matutina astra Angeli vocantur.*

10.
Solutio.

Resp. Quod si Cassiani argumentum valeret, consequeretur Angelos esse æternos; unde istiusmodi argumentationes videntur ex Gentilium philosophia depromptæ, non ex Catholicorum penū Theologorum. Similia autem obijcientibus Ethnicis pro asserenda mundi æternitate, in eo libro, qui proxime ad istum consequetur, respondebimus frustra volatilem sensum vagari quærendo sæcula ac tempora ante mundi creationem, quando tempus non erat, cum sit istud sola creatarum rerum mensura. Interim ad huiusmodi nugarum solutionem sufficit animadvertere, ante creatas res solam processisse æternitatem, in qua fingi nequit subcisiua duratio, qua dicatur Omnipotens de quiete ad operationem transire. Allata verba Jobi in Vulgata, & in Hebræorum Codice leguntur, *Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei*: sed admissa quoque versione LXX. dicendum est Angelos, qui in sapientia & intellectu conditi sunt, potuisse in priori suæ creationis momento Deum laudare. Deinde creati dicuntur à nobis primæ diæ, & astra producta sunt diæ quarta; unde non mirum si quando sidera facta sunt, Deum laudibus prosequerentur, & astrarum creationi adstiterunt, præsertim in sententia eorum, qui sex dies Genesis naturales esse defendunt. At Gregorius citato cap. vii. docet expresse naturam Angelicam conditam in tempore; ideoque primo creatam affirmat, quoniam producta est mane primæ diæ, ut melius, quam Vasquesius faciat, observat Alardus Gazæus Comment. in eandem Collationem Cassiani.

11.
Objectio 2.

Deinde obijciunt quædam alia testimonia sacrorum librorum, ut Job. xl. 10. *Ecce Bebeoth, quem feci tecum.* Et v. 14. *Ipse est principium viarum Domini*: quæ de demone à pluribus accipiuntur. Et Apost. ad Tit. 1. 2. vitam æternam promissam scribit *ante tempora sæcularia*; Fuerunt ergo ante sæculum, mundanaque tempora rationales creaturæ, quibus Deus sempiternam promitteret beatitudinem.

12.
Solutio.

Verum hæc nullius momenti sunt, **בהמות** Bebeoth enim, scilicet *fera ferarum*, aquod Jobum significat Ele-

phantem, qui quantumvis ferus, mansuescit, nec rapto vivit, sed hominibus inserviens pascitur herba. Hortatur enim ibi Deus hominem ad mansuetudinem ferarum exemplo, & præsertim commemorat *Bebeoth*, seu Elephantem, cum habeat durissimum dorso tergum, & cartilagine tanquam laminas, proboscidem tamen versat, perfoditur, oneratur, & circa eum ludunt bestię agri. Quæ omnia illic narrantur de *Bebeoth*, sive fera, quæ dicitur *principium viarum Domini*, id est maxima inter terrestria animalia: nam quæ in suo genere præcipua sunt, appellantur Hebræis **נחש**, *initia*, & *capita*. Affertur deinde exemplum *Leviathan*, piscium scilicet maximi, qui ad instar minorum trahitur unco: ut nempe homo exemplo terrestrium maritimarumque ferarum humiletur sub potenti manu Dei. Quod si mavis hæc ad diabolum referre, non ero in disputando perpugnax: sed dicam hunc esse **נחש** caput viarum Domini, quoniam spectat ad lucem primæ diæ mane creatam. Nam quod ait Apostolus ad Titum, vitam æternam repromissam fuisse *ante tempora sæcularia*, idem est ac fuisse ab æterno prædestinatam ac præparatam, ut exponunt Chrysostomus, Anselmus, & lib. xii. de Civ. Dei cap. xvi. Augustinus. Aut *ante tempora sæcularia*, idem est, ac ante plurima tempora, & ante Abraham, de quo Judæi magnopere gloriabantur: ait enim idem Apostolus ad Timoth. ii. cap. 1. 9. etiam gratiam *ante tempora sæcularia* datam nobis in Christo: & habetur utrobique: *απο χρόνων αιωνιων*. Fuimus ergo nos etiam creati ante mundum, si valeat istiusmodi argumentatio.

Tertio opponunt Græcorum PP. auctoritatem, qui non solum docent oppositum, verum & congruam tradunt, optimamque rationem; nimirum Deum non fecisse Angelos propter hominem, quemadmodum cælum, & terram, sed ratione bonitatis suæ, ideoque non opus erat ut differret Angelorum productionem ad tempora huiusce machinæ. Addunt verba Damasceni lib. ii. cap. 3. *Decebat primum intelligibilem substantiam creari, tum sensibilem, ac demum ex utraque compositum hominem.* Mitto Basilium, Nazianzenum, Origenem, aliosque, de quibus in 2. Propositione.

Resp. in hac quæstione, quæ adiaphora est, nec spectat ad fidem, non exigimus communem Patrum consensionem. Tamen non omnes Græcos adversarios habemus; cum præter Epiphanium diserte sen-

13.
Objectio 3.

14.
Solutio.

sententiam nostram confirment Theodorus Mopsuestenus lib. 1. in Genes. Theodoretus Quæst. 111. Basilius Seleucensis Orat. 1. alique apud Cl. Dionysium Petavium. Neque urgent admodum allatae rationes: ad primam enim patet responsio, si dicamus omnes creaturas in Dei gloriam primario fuisse productas, creatosque etiam Angelos in gratiam Universi, quod voluit Deus omnium creaturarum generibus exornare. Ad alteram ex Damasceno optima est responsio D. Thomæ, quod Angeli non constituunt per se unum universum, sed tam ipsi, quam creatura corporea in constitutione unius universi conveniunt; non est autem congruum, ut producatur pars absque toto. Si autem dicas unam creaturam corpoream productam esse ante aliam, etiamsi ad idem universum pertineat; respondet idem S. Thomas, singulas creaturas corporeas convenire in materia, qua producta creatæ fuerint quodammodo omnes corporeæ substantiæ: quod minime valet de Angelis, qui in materia simul cum rebus corporalibus non conveniunt. Sed nos qui sententiam de creatione simultanea arbitramur valde probabilem, quod nec D. Thomas diffite-

tur, possumus etiam negare assumptum.

Ultimum argumentum frequens est apud antiquiores Scholasticos atque ita se habet. Angeli non fuerunt creati simul cum tempore, neque post tempus: Ergo ante tempus. Ant. prob. nam substantia Angelica impartibilis est, tempus vero in partes dividitur, & consequenter substantia Angelica tota simul producta fuit, non item tempus. At impossibile est substantiam impartibilem, & divisibile tempus eadem mensura durationis existere, & tempus in primo indivisibili instanti produci. Itaque non potuit Angelica substantia produci simul cum tempore. Sed facilis est responsio; negatur enim ant. & ad prob. distinguitur minor: substantia indivisibilis, & partibile tempus nequeunt simul existere eadem mensura durationis adæquata, & communi, ita ut simul incipiant esse, simul perficiantur, & simul desinant; concedo: mensura inadæquata, ita ut in eodem instanti incipiant esse, & spiritalis substantia existat tota, tempus vero aliqua sui parte; falsa est minor, & consequentia; quæ si valeret, sequeretur etiam rationalem animam, imo & formam omnem substantialem, priusquam tempus fieret, creatam esse.

15.
Objectio ad
ultima.

Solutio.

CAPUT VII.

De gratia, quam in prima sui conditione Angeli receperunt.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. Ostenditur, Angelum in primâ sui conditione habuisse actualem gratiam.

à num. 3. usque ad 7. Probabiliter defenditur, Angelos etiam gratia sanctificante in primâ sui conditione fuisse exornatos.

8. & 9. Solvuntur objectiones.

1.
De gratia
Angelorum.

CUM duplex sit gratia, *actualis*, quæ datur ad supernaturaliter operandum, & *habitualis*, quæ ulterius confertur ad ornatum, & sanctificationem animæ, cui inhærens tribuit, ut Divinæ naturæ participatione fruatur; de utraque gratia nunc inquiritur. Fuit enim veterum Scholasticorum opinio, quantum ad *habitualement* gratiam spectat, tam Angelum, quam primum hominem, hanc in sui creatione non accepisse, quam opinionem probant Aegidius noster, Alex. Alensis, Bonaventura, alique permulti, quos sequitur etiam P. Gavardi quæst. viii. de Angelis art. 2. & hanc sententiam posse absque temeritatis nota defendi scribit Estius, & nos infra, necnon lib. xii. adversus quosdam Recentiores demonstrabimus. Specialem enim de Adam ingerit difficultatem Tridentina Synodus sess. 5. Canone 1. De gratia

R. P. Berti Theol. Tom. II.

autem *actuali*, sive adjutorio, ut Augustinus ait, *sine quo*, arbitror eos decipi, qui putant fuisse sententiam Aegidii Angelos creatos sine ulla gratia & dono supernaturali, & cum quadam tantum naturali innocentia. Diximus quippe lib. iv. cap. viii. præclarissimum Doctorem de gratia gratum faciente verba facere, neque ullatenus à naturali innocentia & originali iustitia beneficiorum Dei, quæ ad recte sancteque operandum sunt necessaria, largitatem rejicere. Atque id etiam liquet ex dist. xxix. art. 2. dub. 3. laterali, ubi ait: *Oportet nos ponere hominem sic esse conditum, quod posset omnia piacula vitare. Non ergo fuit conditus in puris naturalibus. Habuit ergo aliquod donum gratuitum superadditum naturæ, &c.* Quapropter Aegidius, qui originalem iustitiam gratiam esse fatetur, negatque puram esse naturam, nequit ab ea actuali

z

lia